

Наставництво як інструмент сучасної освіти

Наталія Гаврилів

Кафедра соціології та соціальної роботи, Національний університет "Львівська політехніка", УКРАЇНА, м.Львів,
вул.Квітнева 6, 12, E-mail: nata_havryliv@yahoo.com

Abstract - Contemporary Ukrainian higher education is still suffering from post-soviet influence. Nationally and locally, the student population is undergoing continuous important changes. Therefore the need of experienced and trusted other emerges more often. The existing forms of interaction between professors and students should be improved.

At the University, mentoring relationships are close, individualized relationships that develop over time between a student and one or more faculty members, or with other professionals who have a strong interest in the student's educational and career goals. It includes not only academic guidance, but also prolonged nurturing of the student's personal, scholarly, and professional development.

Ключові слова – higher education, mentoring, mentor, mentee.

Вступ

В контексті становлення демократії сучасне українське суспільство плекає цінності гуманізації та рівності, одночасно вони займають своє місце й у системі вищої освіти, яка все ще не віднайшла своєї самобутності після розпаду Радянської освітньої системи та постійно змінюється в зв'язку з процесом входження у світовий освітній простір, зокрема через доручення до Болонського процесу.

Реформування вищої освіти ставить перед студентами підвищені вимоги самостійної роботи, а відповідальність за якість здобутої освіти все більше покладається на самого студента, саме тому виникає чимраз гостріша потреба у досвідчених «провідниках» через багатогранну сферу конкретної науки. Існуючі форми взаємодії між студентом та викладачем – професіоналом потребують вдосконалення, саме тому у світовій освітній практиці практиці все частіше використовують інструмент „наставництва”.

Основна частина

За різних часів та культур підходи до плекання нової особистості були різними. Наставництво існувало вже в первісному суспільстві під виглядом обряду ініціації. Для підготовки до цього обряду вибиралися спеціальні наставники, котрі навчали молодих людей певних ритуальних правил і вмінь [5].

Суспільне виховання юного перса починалося з 7 років. Вчителями і наставниками були перси не молодші 50 років, котрі мали вагомий життєвий досвід та могли служити прикладом для юнацтва. Наставники хлопчиків повинні були вирізнятися здатністю навчати, а наставники юнацтва – здатними виховувати в них чесноти. Приклад старців був основним інструментом навчання та виховання в справедливості та помірності. Ще древні культури вважали за необхідність гідне виховання молодого покоління [4].

У вітчизняну гуманітарну сферу поняття наставник прийшло із Західної школи, де для його окреслення використовується термін “mentor”. Саме таким було ім'я особи, котрій поручив на виховання свого сина Телемаха Одісей, на час своєї тривалої подорожі. Ментор був мудрим та довіреним радником Одісея. Саме таким чином, від давніх переповідок поняття “mentor” - “наставник” прийшло до наших часів [10].

Попри міфічні історії концепція наставництва правдиво сягає своїми коренями у світ античної Греції. Сократ та інші філософи брали на себе роль наставника для тих молодих людей, котрі демонстрували значні лідерські здібності. Навзаєм, їхні підопічні погоджувалися з часом стати наставниками для інших. Згодом ідея співставлення досвіду та його передачі молодому поколінню перейшла і на виробництво, та втілилася за часів Середньовіччя у формі стосунків майстер-учень. Наставник приймав здібного учня і розкривав йому всі аспекти своєї роботи [11].

У вітчизняній практиці наставництво розвинулося у масовий рух у системі професійно-технічної освіти та виробничого навчання (з кінця 50-х років). Наставництво можна трактувати як шефування досвідчених працівників над молодими, котрі тільки вчаться та входять в робочий колектив. У випадку виробничого наставництва воно передбачає не лише навчання спеціальності, але і моральне та культурне виховання нового члена виробничої спільноти [5].

Протягом своєї історії зміст наставництва постійно еволюціонував, зрештою здобувши свої сучасні визначення. Відповідні галузеві словники значеннєві нюанси поняття “наставник” описують використовуючи такі характеристики: “той, хто дає поради, навчає; порадник, учитель; наглядач”. Термін “наставляти” має значення “даючи поради, навчати чогось; наводити, направляти, націлювати і т. ін. у потрібному напрямку; скеровувати, спрямовувати” [1; 3].

Наставництво може реалізовуватися у наступних формах [12]:

Один на один - традиційна модель наставництва, коли один наставник співпрацює в парі з одним підлітком. Прикладом такої моделі можуть послужити програми “Старші брати/Старші сестри” (Big Brothers/Big Sisters), освітнє наставництво, наставництво на виробництві.

Командне наставництво - це форма наставництва, яка передбачає співпрацю групи досвідчених осіб з групою менш досвідчених.

Групове наставництво – один або двоє наставників вибудовують стосунки з групою підопічних через часті зустрічі або спільний побут. Прикладом є Скаутський рух, Пласт.

Залежно від сфери застосування, виділяють наступні типи наставництва [12]:

1. Базоване на громаді, наприклад неповнолітніх, неповносправних та інші.

2. Релігійне – наставництво із специфічним духовним наголосом (Будистське, Християнське, Юдейське та інші).

3. Професійне/виробниче – наставництво, яке наголошує на навчанні основних навичок певної професії.

Надзвичайного розвитку набуває корпоративне наставництво, яке зуміло перетворитися на звичний інструмент розвитку лідерів у компанії. Сьогодні майже половина менеджерів американських організацій визнає, що брали участь в тих чи інших наставницьких заходах.

Дослідження також вказує на те, що суспільство дедалі більш відкрито сприймає наставницькі практики. Наставництво сьогодні сприймається вже не як інструмент вирішення проблем, а як інструмент розвитку. Незважаючи на те, що на наставництво у бізнесі витрачаються значні кошти, проте нічого із цієї суми не марнується [8].

4. Освітнє – наставництво з наголосом на навчальному компоненті та досягненнях. У сфері освіти, наставниками є професори тієї галузі, яка зацікавила студента. Такий тип наставництва можна охарактеризувати як комплексний інтерактивний процес між індивідами, котрі мають різний рівень знань та досвіду. Наслідком цієї співпраці очікується освітній та кар'єрний зріст студента [7; 9].

Наставництво - це підтримка та наснаження молоді особистості на шляху розвитку власного потенціалу та власних навичок, а також вибору та становлення тим, ким вона прагне бути. Наставник забезпечує підопічному провід, ділиться мудрістю, знаннями та підтримує підопічного в спосіб, який останній здатний найефективніше сприйняти і з якого зможе найбільше скористати.

Загалом наставництво є складним та багатограним процесом, у якому наставник може переймати на себе наступні ролі: тренер, довірена особа, друг, провідник, слухач, партнер, натхненник, вчитель. [6].

Варто відзначити, що у цьому двосторонньому процесі зростає і розвивається не лише підопічний, але і наставник.

Наставництво є яскравим прикладом педагогіки співробітництва, яка протиставляється звичній для пострадянських країн освітній системі, авторитарного підходу до процесу професійного розвитку та становлення.

В умовах освітніх реформ потрібна інша методика виховання, а звідси і визнання так званої “педагогіки партнерства”, яка є одним з компонентів наставництва. Її сутність полягає в демократичному та гуманному ставленні до підопічного, забезпеченні його права на вибір, на власну гідність, повагу, право самостійно робити життєвий вибір [2]. Цей підхід свого часу плекався українськими освітянами, а отже є свідченням того, що наставництво має підґрунтя для того, щоб сприматися і використовуватись у вітчизняній освіті.

Висновок

Поняття наставництва, є дуже актуальним для новітньої освіти, проте все ще залишається малодослідженим. Основні його принципи та цінності є притаманні новітній українській педагогіці, що служить якісним підґрунтям для розвитку цієї практики в Україні. У поєднанні з цінним зарубіжним досвідом він сприятиме максимальному використанню прогресивних ідей у реформуванні вітчизняної педагогіки.

Варто також відзначити, що практика наставництва віднайшла своє місце не лише в освітній сфері, а й все частіше використовується у сфері людських ресурсів та менеджменту, демонструючи плідні результати, оскільки перш за все вона має на меті особистісний та професійний розвиток особистості, який може здійснюватися за різних умов протягом всього процесу життєдіяльності.

References

- [1].Бродовська В.Й., Патрик І.П., Яблонко В.Я. Тлумачний словник психологічних термінів в українській мові: Словник. – 2-е видання. – К.: ВД «Професіонал», 2005. – 224 с.
- [2]. Вишневський О.І. Теоретичні основи сучасної української педагогіки. Посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Дрогобич: Коло, 2003. – 528 с.
- [3].Гончаренко С. Український педагогічний словник. – Київ: Либідь, 1997. – 376 с. (20)
- [4].Модзалевский Л.Н. Очерк истории воспитания и обучения с древнейших до наших времен / Научная редакция, вступительная статья, предметный указатель М.В. Захарченко. – СПб.: Алетейя, 2000 г. – 429 с.
- [5].Педагогический энциклопедический словарь / Гл.ред. Б.М.Бим-Бад; Редкол.: М.М. Безруких, В.А. Болотов, Л.С. Глебова и др. – М.: Большая Российская Энциклопедия, 2002. – 528 с.
- [6].DuBois D., Karcher M. Handbook of Youth Mentoring. - Sage Publications Inc, 2005. - 624 p
- [7].Mentoring. How to Mentor Graduate Students. A Faculty Guide. The Graduate School, University of Washington, - University of Washington Publications Services, 2005.
- [8].Наставництво стає звичною справою // www.management.com.ua/news/?id=884 - 2007. – 12.12.
- [9].Canton and James. Mentoring Guide for Community Colleges. // www.ccsf.edu/Services/Mentoring_and_Service_Learning/HTML_Pages/PeerMentoring.html - 2007. – 12.12.
- [10].Nickols F. Mentor, Mentors and Mentoring // www.home.att.net/~nickols/mentor.htm - 2007. – 12.12.
- [11].Pollick M. What is mentoring? // ww.wisegeek.com/what-is-mentoring.htm - 2007. – 12.12.
- [12]. What Is Mentoring? // www.mentoringpittsburgh.org/what_is.htm - 2009.